

Covid-19 Karantina Sürecinde Kentsel Kamusal Mekânların Heterotopyalara Dönüşümü

İsmail Hakkı DEMİR

Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, Sorumlu Yazar e-mail: idemir@sakarya.edu.tr , ORCID: 0000-0002-7315-5711.

Muhammed Cemil DOĞAN

Arş. Gör., Uşak Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ORCID: 0000-0001-5271-3967.

Ayşenur DOĞAN

Arş. Gör., Uşak Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ORCID: 0000-0003-3949-3992.

ÖZET

2020 yılının başlarında Covid-19 Salgını tanımlanmış ve küresel ölçekte pandemi olarak ilan edilmiştir. 3 Kasım 2020 tarihi itibarıyla dünya çapında 46,5 milyon kişi hastalığa yakalanmış ve pandemi ilanından bir ay sonrasında koronavirüsle mücadele önlemleri kapsamında 4,5 milyar kişi karantinaya alınmıştır. Virüsün hızla artan bulaşmasını önlemek için gerçekleştirilen karantina uygulamaları neticesinde kamusal mekânların kullanımının kısıtlanması, kentli bireylerin günlük rutinlerinde köklü değişimlere yol açmıştır. Başta Avrupa ülkeleri ve ABD olmak üzere dünyanın pek çok ülkesinde, insanlar arasındaki teması sınırlamak için, özel görevler ve yükümlülükler, tıbbi bakım ve belirli saatlerde market alışverişi haricindeki toplumsal aktiviteler geniş ölçekte kısıtlanmıştır. İnsanlar evlerine kapanmak, işlerini ve sosyal aktivitelerini internet aracılığıyla sanal ortamlarda yürütmek zorunda kalmışlardır. Yakın temasın yoğun yaşandığı toplu taşıma ortamları, eğitim, kültür, spor ve eğlence mekânları, çok sayıda kişiyi birden enfekte etme riski taşıyan merkezi havalandırma sistemli büro binaları, yabancı kafileleri ağırlayan tarihi ve turistik mekânlar gibi kamusal ve yarı-kamusal mekânların çoğu ıssızlaşmıştır. Kentsel kamusal mekândan uzaklaşma sürecinde yaşanan sosyal ve mekânsal ayrışım, yoğun kalabalıkların bulunduğu kamusal mekânları bir bakıma işlevlerine zıt bir karaktere büründürerek heterotopyalaşmış kentsel mekânları oluşturmuştur. Bu çalışmada; Covid-19 salgın önlemlerinin küresel ölçekte alınmaya başlandığı tarihten itibaren, bireyler üzerinde oluşturduğu sosyal etkiler ve pandemi sürecinde yaşanan kent toplumu-kamusal mekân ilişkilerindeki değişimler, izotopya-heterotopya kavramları bağlamında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Karantina Mekânları, Heterotopya, İzotopya.

SUMMARY

In early 2020, the Covid-19 Outbreak was identified and declared as a global pandemic. As of 27 October 2020, 43.7 million people worldwide have been infected and one month after the pandemic announcement, 4.5 billion people were quarantined in order to combat coronavirus. The restriction of the use of public spaces as a result of the quarantine practices implemented to prevent the rapidly increasing transmission of the virus has led to radical changes in the daily routines of urban individuals. In many countries of the world, especially in European countries and the USA, social activities other than special duties and obligations, medical care and grocery shopping at certain hours have been largely restricted to limit contact between people. People have had to lock themselves in their homes and carry out their business and social activities in virtual environments via the internet. Most of the public and semi-public spaces such as public transport environments with intense close contact, education, culture, sports and

entertainment venues, office buildings with central ventilation system that risk infecting a large number of people, historical and touristic places hosting foreign convoys have become desolate. Public spaces with dense crowds have transformed into an incenotropic agorapob, taking on a character opposite to their functions. The social and spatial segregation experienced in the process of moving away from urban public space has created urban spaces that have turned into heterotopia.

In this study; Since the date when the Covid-19 epidemic measures were taken on a global scale, the social impacts on individuals and the changes in the urban society-public space relations experienced during the pandemic process have been discussed in the context of isotopy-heterotopia concepts.

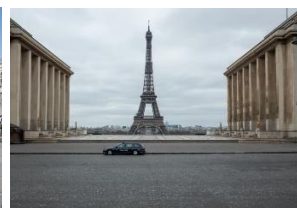
Keywords: Covid-19, Quarantine Spaces, Heterotopia, Isotopia.

1. GİRİŞ

Tarih boyunca yaşanan büyük salgınlar sebep oldukları kitlesel ölümlerle toplumlarda derin korku yaşatmışlardır. Özellikle XIV. yüzyılın ortalarında yaşanan ve yaklaşık olarak dünyada 200 milyon kişinin ölüm sebebi olan veba salgını, Avrupa'da da 25 milyon kişinin ölümüne yol açmış; kıtadaki toplumsal yaşamla ilgili tüm paradigmaları değiştirmiş; benzeri felâketlerde görüldüğü gibi, yaşanan birçok olumsuzlukla birlikte, "Salgın sonrası değişim" kavramıyla ifade edilen durumlar için çeşitli fırsatları doğurmuştur (Karataş, 2020), (Menteşe, 2020). Salgın sonrası Avrupa'da nüfusun azalmasıyla tarım ve hayvancılık ürünlerinde görece artış olmuş, beslenme imkânlarının gelişmesiyle hayat standardı yükselmiş, kitlesel ölümler sonucunda yapı ustalarının sayılarının azalmasıyla yapım teknikleri değişmiş, neticede kıtanın sosyo-demografik, siyasi, ekonomik ve kültürel yapısı tamamen farklılaşmıştır (Özden ve Özmat, 2014).

Tüm küresel boyuttaki felâketlerde görüldüğü gibi, 2020 yılı başlarında ortaya çıkan ve aynı yılın Eylül ayı itibariyle yaklaşık bir milyon kişinin ölümüne sebep olan Covid-19 salgınının toplumlarda bıraktığı travma etkisi, dünya tarihinde bugüne kadar yaşananlardan daha geniş boyuttadır. Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan, havada damlacık ve yakın temasta bulaşan salgın hastalığın seyri, ölüm vaka sayıları, alınacak önlemler ve getirilen kısıtlamalar, bilişim ve iletişim teknolojisinin gelişmiş olmasıyla, küresel ölçekte güncel olarak takip edilir olmuş, böylece salgının tüm toplumlarda oluşturduğu etki giderek büyümüştür. Bunun yanında, bulaşıcı kaynak, duyarlı nüfus gibi bulaşıcı bir hastalığın ortaya çıkış unsurlarından biri olan bulaşma yolunun, günümüz ulaşım imkânlarının gelişmişliğine bağlı yoğun insan hareketliliği sebebiyle küresel boyut kazandığı da görülmektedir (Yang ve diğ., 2020).

Tüm dünyada konuyla ilgili uzmanların, pandeminin yayılma hızını azaltmak amacıyla ağız birliğiyle ifade ettikleri, insanların topluluklardan, kalabalıklardan uzak durmaları ve mümkün olduğunca evlerinde kalmaları konusundaki tavsiye ve telkinler, kısa süre içinde toplum yöneticileri tarafından kurallaştırılmış, insanların kentsel kamusal mekânlardan uzak tutulmaları sonucunda, sosyal medya platformlarında paylaşılan binlerce fotoğrafta görüldüğü gibi, (Görsel-1, 2 ve 3) sokaklar, caddeler, meydanlar ve benzeri kentsel mekânlar boş ve ıssız görünüme bürünmüşlerdir.

Görsel-1: New York/Nisan2020 **Görsel-2:** Venedik /Mart 2020 **Görsel-3:** İstanbul/ Nisan2020 **Görsel-4:** Paris/ Mart 2020

2. COVID-19 KARANTİNASI VE KENTSEL KAMUSAL MEKÂN

Koronavirüs (Covid-19), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından SARS-CoV-2 olarak adlandırılmakta ve insandan insana bulaşacak şekilde mutasyona uğramış yeni bir viral solunum yolu enfeksiyonu olarak tanımlanmaktadır. Semptomları arasında şiddetli ateş, öksürük, nefes alma güçlüğü, koku ve tat kaybı bulunmaktadır. İlk olarak, aralık ayı başında Çin'in Wuhan şehrinde tespit edilen virüs, yüksek bulaşıcı özelliğiyle kısa sürede kıtalararası bir etki etki alanına ulaşmıştır. 11 Mart 2020'de ise Dünya Sağlık Örgütü tarafından Covid-19 virüsünün yol açtığı hastalık, pandemi (küresel ölçekte yayılım gösteren salgın) olarak ilan edilmiştir (URL-5). Bu tarihten yaklaşık bir ay sonra 17.04.2020 itibariyle, dünya çapında koronavirüsle mücadele önlemleri kapsamında, karantinaya alınmış olanların sayısı 4,5 milyara ulaşmıştır (URL-6). 3 Kasım 2020 tarihi itibariyle tüm dünyada hastalığın bulaştığı kişi sayısının 46,5 milyona ulaşmış olması (URL-7), virüsün bulaşma hızındaki yüksek değeri göstermektedir.

İnsanların uzun bir süre kentsel kamusal mekânlardan (zorunlu olarak kısıtlama ya da yasaklama yoluyla) izole edilmeleri, söz konusu mekânların kendi programlarına yönelik fonksiyonlarını yerine getirememelerine neden olmaktadır. Bunun sonucunda, anılan kamusal mekânlar Lefebvre (1996)'in kentler için tanımladığı üç haktan -dinamik, yatay ve anlamlı karşılaşma, karşılaşmaların eşzamanlılığına eşit ölçüde katılma ve şehrin yüzeylerinde, üstünde, altında hareketli faaliyet merkezleri oluşturma haklarından-mahrum bırakılmışlardır (Lewis, 2020).

Kamusal mekân fikri, görme ve görülme odaklı sosyalleşme ile alışveriş eylemleri (Sennett, 2013) odağında ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle, bir mekân o mekânı deneyimleyen kişilere sosyalleşme ve alışveriş imkânı sunması nispetinde kamusaldır. Ancak COVID-19 karantinası kamusal mekânları oluşturan bu iki eylemi sekteye uğratmaktadır (Honey-Roses vd., 2020). Mekân kullanıcıları kamusal mekân bağlamında ihtiyaç duydukları bu iki eylemi fiziksel kamusal mekânlarda gerçekleştirememektedir. Bununla birlikte, izole olma halinin getirdiği sosyallik noksanlığının kişiyi yalnızlığa, üretiminin azalmasına, sağlıksız uyku ve yemek alışkanlıklarına itebileceği de ifade edilmektedir. Karantina sürecinin, sosyalleşme eğilimlerinin fiziksel mekândan sanal mekâna geçişinde hızlandırıcı etkiye sahip olduğu kabul edilmektedir (Salama, 2020). Fiziksel kamusal mekânlar olan meydanlar ve sokakların halk kullanımına kapalı hale getirilmesi, insanların sosyalleşme-iletişime geçme ihtiyaçlarını karşılamak için sanal kamusal mekânları tercih etmesine neden olmaktadır. (Monchaux, 2020). Yapılan araştırmalarda, Amerika'da Covid 19 nedeniyle gerçekleşen ilk ölümden sonra Facebook ve Youtube gibi haberleşme/eğlence odaklı internet sitelerinin günlük kullanımında artış gözlemlenmiştir. Nextdoor isimli yakın çevre-mahalle ile haberleşmeyi sağlayan sitenin ortalama günlük trafiği ise %73 artmıştır (Koeze ve Popper, 2020). Ancak, internet erişimi ve çevrimiçi sosyal ağların kullanımının toplumda eşit olarak görülmemesinden ötürü, yaşlı bireylerin çevrimiçi ortamda etkileşim kurma olasılıkları daha düşük olarak değerlendirilmektedir (Hartt, 2020). Bu durum da sanal kamusal mekânların tüm toplumsal gruplar tarafından eşit olarak kullanılmadığını göstermektedir.

Covid 19 salgını ve karantinası sonucunda farklı toplumsal grupların farklı şekillerde kentsel kamusal mekândan uzaklaştığı görülmektedir. Evden çalışan yüksek gelirli meslek sahipleri daha çok parkları kullanırken, orta gelirli meslek sahipleri ise yollar ve meydanlar gibi kamusal mekânları tercih etmektedir. Bu durum kamusal mekânların sınıf, eğitim seviyesi veya gelire göre mekânsal ayrışmaya maruz kalmasına neden olmaktadır (Honey-Roses vd., 2020). Bu sosyal ve mekânsal ayrışım, heterotopyalaşmış bir kent algısını beraberinde getirmektedir. Böylece kent, kamusal mekânların işlevlerini kaybettiği, heterotopyalara dönüştüğü bir hale bürünmektedir.

3. HETEROTOPYA VE KARANTİNA MEKÂN İLİŞKİSİ

Karantina durumunda; bireylerin yaşam alanları özel mekânlardan müteşekkil bir yapıya sahip olmaktadır. Kentsel kamusal mekânlar olan meydanlar, caddeler ve sokaklar kamunun kullanımına kapatılmakta ya da erişim sınırlandırılmaktadır. Çalışmada karantina mekânın tarihsel görünümü incelenmekte ve izole olma hali ile bağlantılı olan heterotopyaların, 2020 yılı karantina süreciyle ilişkisi irdelenmektedir.

3.1. Karantina Mekân

Kırmızı bölge olarak ifade edilen karantina mekânlar istisnai durumlarda (savaş, salgın hastalık vb.) inşa edilmekte ve olağanüstü hâl durumunu ifade etmektedirler. (Stavrides, 2016). Bulaşıcı bir hastalığın önlenmesi amacıyla bir alana giriş-çıkışların kontrol altına alınması olarak tanımlanan (URL-2) karantina kavramı, coronavirus etkisiyle tekrar gündeme gelmiştir. İtalyanca "kırk" anlamına gelen "quaranta" kelimesinin, yolcuların "gözetim altında tutulma süresini belirtmek amacıyla" kullanımı, kavramın etimolojik kökenini oluşturmaktadır (URL-3).

Karantina durumlarına neden olacak gelişmelerin, insan topluluklarının yerleşik hayata adapte olmaları ile başladığı düşünülmektedir. Çünkü yerleşik yaşam ile tüketim alışkanlıkları da şekillenmeye başlamış, tarım yapmaya başlayan insanlar bakterilerin daha geniş bir coğrafyaya yayılmalarını sağlamış ve değişime uğramalarını hızlandırmışlardır (Demirel, 2019). Hayvanların evcilleştirilmesi de insanların hayvanlarla etkileşimini arttırmış ve bazı hastalıkların hayvanlardan insanlara geçişini kolaylaştırmıştır. Toplum yaşamı, toplu ve kategorileştirilmiş üretime dolayısıyla da toplu bir tüketim ortamına yol açmıştır. Bu toplu tüketim, artık maddelerin birikmesiyle çevre kirliliklerine ve sonucunda da geniş çaplı hastalıkların başlangıçlarına neden olmuştur (Nikiforuk, 2007).

Yaşanan salgın hastalıklar kentlerin ekonomik, sosyal veya turistik yapısını etkilerken (Gürsoy ve diğ., 2020), (Üstün ve Özçiftçi, 2020), (Acar, 2020) kent mimarisinin tarihsel seyrini de değiştirmektedir (Megahead ve Ghoneim, 2020). 14. yüzyılda Avrupa'da görülen veba salgını sonucunda nüfustaki değişimin ekonomik değerlerde de değişime yol açtığı ve ekonomik gelir düzeyi düşük olan kişilerin bu durumdan olumlu etkilendiği görülmektedir (Federici, 2012; Akt.Şahinler ve Taylan, 2020). Salgın sonrasında kentsel kamusal mekânlar genişlemiş ve daha az yoğun bir kent kurgusu oluşmuştur. Klaus (2020) da salgınların kentsel tarihin bir parçası olduğunu belirtmekte ve 19. yüzyılda kolera gibi bulaşıcı hastalıklardan kurtulmak için inşa eylemini yönetmenin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Topluluklar arasında yaşanan savaşlar ve iklimsel değişimler sonucu ortaya çıkan kıtlık gibi olaylar, insanların salgınlara karşı dirençlerini kırmaktadır. 1918 yılında Amerika Birleşik Devletleri Kansas eyaletinde görülen H1N1 virüsü, 1. Dünya Savaşı'nın getirdiği yoksulluk ve imkânsızlıklar nedeniyle yaklaşık 50 milyon kişinin ölümüne neden olmuştur (Yolun, 2012). Devletler bu toplu ölümlerin önüne geçmek için, insanların günlük eylemlerini kontrol altına alan ve ticari faaliyetleri denetleyen birtakım otoriter uygulamalarda bulunmuşlardır. Bilinen ilk karantina uygulaması 1377'de Venedik ve Dubrovnik'te yapılmış, ilk karantina mekânı olan "karantinahane" ise 1423'te Santa Maria de Nazareth adasında kurulmuştur (Panzac, 1986).

Tarih boyunca uygulanan karantina yöntemlerinde ve önerilerinde ortak nokta, hasta bireylerin tecrit edilmesi yoluna gidilmesidir. 2020 yılında görülen Coronavirüs salgını nedeniyle gerçekleşen karantina uygulamasında ise hasta insanlarla birlikte potansiyel hastalar olan sağlıklı bireylerin de tecrit edilmesi durumu görülmektedir.

3.2. Ötekinin Mekânı: Heterotopya

Toplum, gruplar arası ilişkileri ve bu ilişkileri barındıran mekânları içermektedir. Foucault (2000)'ya göre bir toplumda, farklı mekânların incelenmesi, analiz edilmesi, tanımlanmasını ele alan sistematik tanım ve tartışma, heterotoloji olarak

adlandırılmaktadır. Ancak heterotopya kavramı ilk olarak Foucault tarafından kullanılmamıştır; tıbbi bir terim olan "heterotopia", "bir organ veya oluşumun normal yeri dışında bulunuşu" anlamına gelmektedir (Tıbbi Terimler Sözlüğü, URL-1). Foucault (2015) mekânı, homojenize olmuş ilişki ağlarına sahip boşluklardan değil, birbirinden ayrılmış ve kendi tanımına haiz farklı mahaller olarak tanımlamaktadır. Bu mekân tanımıyla ilgili olarak tren örneği verilmekte ve fiziki sınırlarının getirdiği sosyal çerçevenin her bir vagona farklı kimlikler vermesine rağmen bu mekânların birbirleriyle bağlantılarını koparmadığı belirtilmektedir. Bağlantı noktalarında oluşan eşik mekânlar vasıtasıyla bu küçük ölçekteki heterotopyalar aynı yöne doğru gitmektedirler.

Heterotopyaların tanımı yapılırken ütopya göre durumu üzerinden de bir açıklama geliştirilmektedir. Bir "yer"e sahip olmayan ütopya, ötekinin kullandığı gerçek yerler olan heterotopyaların tam karşısında konumlanmaktadır. Bir ideali temsil eden ütopya, heterotopik mekânların "normal" olmayanlara ait özelliklerine de zıtlık oluşturmaktadırlar (Foucault, 2015).

Heterotopya, toplum yapısının kendisine nakşedilmiş bir tür karşı yerleşme ve bir tür fiiliyata geçirilmiş ütopya niteliğindeki gerçek, fiili mekânları tanımlamaktadır (Stavrides, 2016). Hetherington (1997), heterotopyaları düzen oluşturmak için alternatif stratejilerin kesişme noktası olarak kabul etmektedir. Heterotopyalar, farklılıkların buluşup müşterek biçimde eyleme pratiğini tesis ettiği öteki mekânlardır (Stavrides, 2018). Heterotopik deneyimler ise; insani özgürleşme geleceğini prova eden bütün mekânsal deneyimleri ifade etmektedir (Stavrides, 2016).

Foucault, heterotopyalara ait 6 temel özellik saptamaktadır;

- Tüm toplumlar heterotopya üretmektedir. Bu da tüm toplumların içinden bir grubu ötekileştirme eğilimine sahip olduğunu göstermektedir. Sürekli olarak iktidar ve ötelenenler grupları var olmaktadır.
- Heterotopyaların işlevi tarihsel süreç içerisinde değişebilmektedir.
- Heterotopyalar birbiriyle çatışan ya da ilişkisiz birçok mekânı bir araya getirme gücüne sahiptir.
- Heterotopyalarda zaman katmanlaşması görülmektedir. (Müzeler, kütüphaneler, mezarlıklar vb.)
- Heterotopyalarda zorla ya da şartlar dahilinde bir açılma kapanma sistemi bulunmaktadır. Hapishane ya da hastane gibi panoptik mekânlar bu bağlamda heterotopya olarak değerlendirilebilir.
- Heterotopyalar diğer kentsel mekânlar için bir işlev bulundurmaktadır. (Dehaene ve De Cauter, 2008)

Heterotopyaların açılma ve kapanma özellikleri karantina mekânların ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır. 2020 yılında yaşanan küresel hastalık salgınlarının oluşturduğu karantina hali, tüm şehir ölçeğinde heterotopik bir davranışı mümkün kılmaktadır. Farklı işlevleri bir arada sunan ve ötekinin mekânı olarak tanımlanabilen heterotopyalar, kendi kendine yetebilen yalıtılmış karantina mekânlar için bir üst başlık niteliği taşımaktadır (Sekman, 2017).

Kriz heterotopyaları olarak tanımlanan ilkel topluluklarda görülen yasak ya da kutsal mekânları tanımlayan kavram günümüzde yerini sapma heterotopyalarına bırakmaktadır. Hâkim konumdaki toplumsal grup tarafından normal olarak tanımlanmayan, ortalama olmayan, kurallara uymayan grupların mekânı sapma heterotopyalarını oluşturmaktadır (Göker,2017). Salgın hastalıklar nedeniyle olağanüstü hâl ilan edilen kentlerde de kriz durumu ortaya çıkmakta ve bu anormal durum yeni heterotopyaların oluşumuna zemin hazırlamaktadır. İnsanların hastanelere ya da evlerine çekildikleri bu kriz durumlarında kentsel kamusal mekânların, Lefebvre'in (2014) "Özdeş, homolog ve benzer yerleri ifade eden yerler" olarak tanımladığı izotopik mekânlardan heterotopik mekânlara dönüştüğü görülmektedir.

Mekânın Üretimi isimli kitabında Lefebvre (2014) heterotopileri farklılaşma eylemi olarak resmetmekte ve heterotopi ile birlikte ütopya ve izotopi isimli iki anahtar kavram daha ortaya atmaktadır. Ütopya, İzotopi ve Heterotopi kavramı ile ilgili olarak; hayal edilenin ütopya, soyut mekânın çözülmesinden geriye kalanın izotopi ve geçici bir süreliğine üretilenin ise heterotopi olduğu tanımı yapılmaktadır. İzotopinin "somut alana", heterotopinin "diferansiyel (farklı, değişken) alana" karşılık geldiği ifade edilmektedir (Kahraman ve diğ., 2018).

Kentsel kamusal mekânlar birçok toplumsal grup tarafından özgürce deneyimlenirken, karantina durumunda yalnızca belli meslek gruplarının (emniyet görevlileri, sağlık görevlileri vb.) kullandığı alanlara dönüşmektedir. Lefebvre'e (2014) göre etken olan mekân, bu dönüşümü neticesinde kullanıcıların eylemlerini etkilemektedir. Günlük aktivitelerin normalden farklı olduğu, mahremiyetle çevrili konut alanlarında ayrı ayrı heterotopik ortamlar oluşmaktadır. Bu dönüşüm mekânın, iktidara aitliğiyle ilgili bir değişime neden olmamakta ancak toplumsal kullanımın kısıtlanmasına ve özel mekân aktivitelerinin artmasına zemin hazırlamaktadır. Çoğunluğun kullandığı özel mekânlardan oluşan konut blokları izotopik mekânları ifade etmeye başlamaktadır. Kentsel kamusal mekânlar ise anormal eylemlerin gerçekleşme mekânları olarak ortaya çıkmaktadır. Karantina durumunda, kentli için kent meydanının kullanımı anormal bir duruma meydan ise bir heterotopyaya dönüşmektedir.

4. SONUÇ

Covid-19 nedeniyle alınan karantina kararları insanlık tarihinde görülen birçok doğal afet ve salgında alınan önlemlerle benzeşmektedir. Ancak son 60 yılda şehirlerde yaşayan insan nüfusunun 4 kattan fazla artarak 2020 itibariyle 4,4 milyar kişi olduğu (Satterthwaite, 2020) gerçeği göz önüne alındığında; salgının kentsel mekâna etkilerinin de geçmiş dönemlere kıyasla daha geniş çapta etkili olabileceği öngörülebilmektedir.

Covid-19 virüsünün dünya ölçeğindeki etkisi, 3 Kasım 2020 tarihi itibariyle 46,5 milyon vaka ve yaklaşık 1,2 milyon ölüm istatistiği olarak görülmektedir (URL-7). Bu sağlık probleminin devam etmesi bireysel (maske) ve toplumsal (özel mekân dışına çıkamama) ölçekte karantina haline neden olmaktadır. Karantina ile kentsel kamusal mekânlar da sessizliğe bürünmektedir. Ayrıştırılanların ve ötekinin mekânı olan heterotopyaların kentteki görünürlüğünün artması, sosyal ilişkiler ağlarından oluşan kentin varlığı için problem oluşturmaktadır.

Karantina ortamı kişileri toplumdan ayırtırmakta ve dolayısıyla kentsel kamusal mekânların niteliğini de değiştirmektedir. Ortak kullanım ve paylaşım mekânı olan kentsel kamusal mekânlar, erişim sınırlandırılması nedeniyle sadece polisler ve sağlık çalışanları gibi kamusal hizmette bulunanların kullandığı alanlara dönüşmektedir.

Zaman içerisinde farklı bir işlevde bulunabilme, açılma-kapanma sistemi ile erişime izin verme, diğer kentsel mekânlara servis mekânı olma (Dehaene ve De Cauter, 2008) gibi heterotopyaları tanımlayan özellikler; Covid19 pandemisi neticesinde yaşanan karantina durumuyla birlikte kentsel meydanları, caddeleri ve sokakları da nitelemektedir. Bu da kentsel kamusal mekânların heterotopyalar olarak karşımıza çıkması anlamına gelmekte, uzun süreli karantina uygulamaları ile izotopik mekânlardan heterotopik mekânlara bir geçiş gözlemlenmektedir.

5. KAYNAKLAR

Acar, Y. 2020, "Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgını ve Turizm Faaliyetlerine Etkisi", Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1, BAHAR: 7-21, DOI: 10.32572/guntad.703410.

Dehaene, M., De Cauter, L. 2008, "Heterotopia and The City: Public Space in a Postcivil Society", Routledge, New York, London.

- Demirel, M., 2019, "Eskiçağ Ön Asya Toplularında Görülen Salgın Hastalıklar", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Foucault, M. 2015, "Kelimeler ve Şeyler", Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi: Ankara.
- Foucault, M. 2000, "Başka Mekânlara Dair, Özne ve İktidar", Çev. Işık Ergüden, Ayrıntı Yayınları.
- Göker, G. 2017, "Dijital Heterotopyalar: "Başka" Bir Bağlamda Yeni Medya", Selçuk İletişim, Cilt:9, Sayı:4, Sayfa: 164-188.
- Gürsoy, S., Tunçel, M. B., Sayar, B. 2020, "Koronavirüsün (Covid-19) Finansal Göstergeler Üzerine Etkileri", Ekonomi Maliye İşletme Dergisi, 3(1), DOI: 10.46737/emid.730941
- Hartt, M. 2020, "COVID-19: a lonely pandemic", Cities & Health, DOI: 10.1080/23748834.2020.1788770
- Honey-Roses, J., Isabelle Anguelovski, Vincent K. Chireh, Carolyn Daher, Cecil Konijnendijk van den Bosch, Jill S. Litt, Vrushti Mawani, Michael K. McCall, Arturo Orellana, Emilia Oscilowicz, Ulises Sánchez, Maged Senbel, Xueqi Tan, Erick Villagomez, Oscar Zapata & Mark J Nieuwenhuijsen. 2020, "The impact of COVID-19 on public space: an early review of the emerging questions – design, perceptions and inequities", Cities & Health, DOI: 10.1080/23748834.2020.1780074.
- Kahraman, M., Pak, B, Scheerlinc, K. 2018, "Production Of Heterotopias As Public Spaces And Paradox Of Political Representation: A Lefebvrian Approach", ITU Journal of the Faculty of the Architecture, ITU J Faculty Arch. 2018; 15(1): 135-145 DOI: 10.5505/itujfa.2018.58569. Erişim Linki: https://www.journalagent.com/z4/download_fulltext.asp?pdire=itujfa&plng=eng&un=ITUJFA-58569
- Karataş, Z. 2020, "COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri Değişim ve Güçlenme", Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi 4(1), 3-15.
- Klaus, I. 2020, "Pandemics Are Also An Urban Planning Problem", CityLab, Erişim Adresi: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-06/how-the-coronavirus-could-change-city-planning>
- Koeze, E., Popper, N. 2020, "The Virus Changed The Way We Internet", The New York Times, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/interactive/2020/04/07/technology/coronavirus-internet-use.html>.
- Lefebvre, H. 2014, "Mekânın Üretimi", Çev. Işık Ergüden, Sel Yayıncılık: İstanbul.
- Lefebvre, H. 1996, "Writings on the cities", Wiley-Blackwell, London.
- Lewis T. E. 2020, "Cities Gone Wild", Postdigital Science and Education, 2: 597- 600, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1007/s42438-020-00120-9>.
- Megahead, N. A., Ghoneim, E., M. 2020, "Sustainable Cities and Society", Volume: 61, 102350.
- Menteşe, L. G. 2020, "Kara Vebanın Batı ve Doğu Toplularına Etkisi", Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi, 2 (1), 78-87. (<https://dergipark.org.tr/en/pub/akaf/issue/55531/729468>)'den alıntı.
- Monchaux, D., N. 2020, "The Spaces That Make Cities Fairer and More Resilient", The New York Times, May 12, 2020. Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2020/05/12/opinion/sunday/cities-public-space-covid.html>
- Nikiforuk, A. 2007, "Mahşerin Dördüncü Atlısı: Salgın ve Bulaşıcı Hastalıklar Tarihi", Çev. Selahattin Erkanlı, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Özden, K., Özmat, M., 2014, "1347 Veba Salgınının Avrupa'da Sosyal, Politik ve Ekonomik Sonuçları" İdealkent, Sayı: 12, s. 60-87, ISSN: 1307-9905.
- Panzac, D. 1986, "Quarantaines et Lazarets", Edisud,

- Salama, A. M., 2020, "Coronavirus Questions That Will Not Go Away: İnterrogating Urban and Socio-Spatial İmplications Of COVID-19 Measures", Emerald Open Research. 2020; 2: 14.
- Satterthwaite, D. 2020, "An Urbanising World, International Institute for Environment and Development", Erişim Adresi: <https://www.iied.org/urbanising-world#:~:text=The%20world's%20urban%20population%20is%20projected%20to,1.56%20billion%20from%202020%2D40>.
- Sekman, A. 2017, "Kentsel Formların Ütopya ve Distopya Kavramları Bağlamında İrdelenmesi", Toplum ve Demokrasi Dergisi, Mersin, 2017, Yıl: 11, Sayı: 23, s.104.
- Sennett, R. 2013, "Kamusal İnsanın Çöküşü", Çev. Serpil Durak, Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Stavrides, S. 2016, "Kentsel Heterotopya – Özgürleşmenin Mekânı Olarak Eşikler Kentine Doğru", Çev. Ali Karatay, Sel Yayınları, İstanbul.
- Stavrides, S. 2018, "Müşterek Mekân: Müşterekler Olarak Şehir", Çev. Cenk Saraçoęlu, Sel Yayınları, İstanbul.
- Şahinler, M., Taylan, A. 2020, "Korona Virüsü ve Toplumsal Mutasyonlar", Mimarist, Sayı:68, Sayfa: 12-17.
- Üstün, Ç., Özçiftçi, S. 2020, COVID-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Deęerlendirme Çalışması", Anadolu Klinięi Tıp Bilimleri Dergisi, Ocak 2020; Cilt 25, Özel Sayı 1, DOI: <https://doi.org/10.21673/anadoluklin.721864>.
- Yang Y., Shang W., Rao X. 2020, "Facing the COVID-19 Outbreak: What Should We Know and What Could We Do", Journal of Medical Virology; Wiley, DOI: 10.1002/jmv.25720.
- Yolun, M. 2012, "İspanyol Gribinin Dünya ve Osmanlı Devleti Üzerindeki Etkileri", Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Adıyaman.

Web Kaynakları

- URL-1:** <https://saglik.sozlugu.org/heterotopia/>
- URL-2:** <https://sozluk.gov.tr>
- URL-3:** <https://islamansiklopedisi.org.tr/karantina>
- URL-4:** <https://news.google.com/covid19/map?hl=tr&mid=%2Fm%2F02j71&gl=TR&ceid=TR%3Atr>
- URL-5:** <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/dunya-saglik-orgutu-yeni-tip-koronavirusu-kuresel-salgin-ilan-etti/1762600>
- URL-6:** <https://www.dw.com/tr/d%C3%BCnyada-her-10-ki%C5%9Fiden-6s%C4%B1-karantinada/a-53168458>
- URL-7:** <https://covid19.who.int/> Erişim tarihi: 3.11.2020.

Görsel Kaynakları

- Görsel-1:** <https://time.com/5819799/coronavirus-pandemic-smarter-future/>
- Görsel-2:** <https://www.cnbc.com/2020/03/25/coronavirus-death-toll-up-in-italy-spain-not-as-much-in-germany.html>
- Görsel-3:** <https://www.trtworld.com/turkey/in-pictures-covid-19-curfew-observed-in-31-turkish-cities-35340>
- Görsel-4:** <https://www.nationalgeographic.com/history/2020/03/eerie-capturing-emptiness-paris-coronavirus-lockdown/#/covid-paris-france-daniels-06.jpg>